

**Pædagogisk læreplan
for Rudolf Steiner
Udebørnehaven
Stjernedalen
2024**

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning og vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Den pædagogiske læreplan består af fem mapper. Hver mappe kan læses for sig, men for at give et samlet indblik i, hvordan vi arbejder med den pædagogiske læreplan, anbefaler vi, at det hele læses.

[Mappe 1 er en beskrivelse af, hvem vi er. Her kan du finde stamoplysninger, vores pædagogiske profil, fysiske rammer og lokale forhold.](#)

[Mappe 2 indeholder det pædagogiske grundlag, vi arbejder efter samt Lyngby-Taarbæk Kommunes fokusområder og prioriterede indsatser.](#)

[Mappe 3 handler om, hvordan vi organiserer det pædagogiske læringsmiljø.](#)

[Mappe 4 uddyber indholdet i de 6 læreplanstemaer, som alle dagtilbud skal arbejde med. Mappe 5 viser nogle eksempler på den pædagogiske praksis.](#)

- **Hvem er vi?**

Stjernedalen er en Rudolf Steiner Udebørnehave som ligger på Viggo Stuckenbergs Vej i Digterkvarteret tæt på Folkeparken og Lyngby Sø. Det var tidligere en selvejende institution med overenskomst med Lyngby-Taarbæk Kommune. Børnehaven er nu privat. Stjernedalen er medlem af Steiner Dagtilbud.

Siden maj 2023 har Stjernedalen haft en knopskydning, nemlig en skovbørnehave "Skovhuset", som har base i et gammelt skovløberhus på

Dronninggårds Allé 133 i Holte. Skovbørnehaven er normeret til 12 børn. En nærmere beskrivelse findes på vores hjemmeside.

Stjernedal har eksisteret siden 1977, og er nu for tiden normeret til 18 børn i alderen 3 - 6 år. Vi har også en privat børnepasning på matriklen, "vuggestuen" eller Lille Stjernedal, som den kaldes, med plads til 7 børn.

De mindste børn holder til i forhaven og har opholdsstue, køkken, garderobe og pusleplads i det gule hus ud mod vejen.

De større børn holder til i baghaven og har et mindre gult hus som varmestue og et rødt træhus "Eventyrhuset" bagerst i haven til eventyrfortælling.

Vi har et træværksted, en kaningård og en hønsegård. Tillige en stor dejlig have med frugttræer og bærbuske, urtehave, græsplæne, sandkasse, legehuse, en lille butik "Stjerneboden", vandtrappe og vandleg.

Husene er fra 1920, altså over 100 år gamle, og vi prøver at bevare en gammel og hyggelig stil så meget som muligt.

Det er en have for børn, og vi lægger stor vægt på en hjemlig atmosfære både for store og små, tæt på naturen.

Det er et fredfyldt sted, hvor børn kan udvikle sig i deres eget tempo. De får lov til at være børn og vi, som arbejder der, har som mål at værne om barndommen og barndomslandet.

Hverdagen er præget af tryghed og tillid. Børnene er omgivet af trygge voksne af begge køn. De fleste har arbejdet i Stjernedal i mange år, og hver og en af os udfylder en vigtig rolle. Vi lægger stor vægt på, at børnene mødes af tilgængelige og nærværende voksne, som er engageret i deres trivsel, og som de kan knytte sig til.

Vi glæder os over og medlever børnenes nysgerrighed, gå-på-mod og lyst til at lære verden at kende, og vi forsøger at skabe de bedst mulige rammer for deres udvikling, leg og læring.

Det er uhyre vigtigt for os, at hvert barn føler sig velkommen, set, hørt, mødt og bekræftet som det er, - og også at børnene oplever, at verden er et godt sted at være.

Her kan børnene lære om pasning af høns, kyllinger og kaniner. Og om havebrug, kompostering, om at slå græs, beskære buske og træer, dyrke blomster, grøntsager og krydderurter.

De har mulighed for at lære, hvordan man hugger brænde og laver ild, dels i brændeovn, dels på bål i haven samt bager pizza i vores udendørs pizzaovn.

De kan opleve, hvordan der bygges ting, som vi har brug for i det daglige, for eksempel et arbejdsbord, en ny låge eller en hønsegård. Og de har mulighed for selv at bygge med paller og brædder, hammer og søm.

Vi laver god og sund mad, sommetider på bål, og vi bager, tørrer frugt og urter,, sylter og laver æblemost. Vi syr, filter, væver, klipper og klistrer, snitter nisser og mus, sværd, bue og pil. Vi saver og slår søm i, maler, tegner og modellerer.

Vi tager på dejlige ture sammen til de nærliggende skove og til området omkring Lyngby Sø.

Vi laver dukker til dukketeater, spiller teater og andre spil sammen, som for eksempel eventyrspil og krybbespil.

Vi synger og leger sanglege, laver fingerlege, ler og fjoller sammen gennem rim og remser, spiller på primitive instrumenter, og vi hører eventyr og fortællinger hver dag.

Vi laver fester som er naturlige for årstiderne og inviterer til flere af festerne både forældre, søskende, bedsteforældre og "gamle" børnehavebørn til at deltage.

Vi har et tæt samarbejde med børnenes hjem, og udveksler dagligt stort og småt med forældrene omkring børnenes liv. Vi afholder en til to forældresamtaler om året og besøger gerne hjemmene i forbindelse med samtalerne eller ved fødselsdage. Vi plejer sammen med forældrene børnehaven gennem fælles arbejdsdage, i foråret og eftersommeren.

Børnene lærer det som er vigtigt at lære, når man er lille, og ikke mindst gennem den frie leg, som får lov at blomstre og fylde meget i børnenes hverdag. Den er også børnenes ventil for det de oplever og er så vigtig for deres fantasi, indre univers og hele udvikling. Det at være barn og barndommen i sig selv har en egen værdi. Børnene får lov at være i et miljø, hvor frodig aktivitet udspringer af livet selv.

Vi oplever, at det skaber ro og overskuelighed for børnene, at vi har faste hverdagsrutiner. Det giver tryghed at vide, hvad vi skal, og ugen og dagen er opdelt i følgende små kapitler.

Børnehavens ugerytme:

Mandag: Lille tur til søen. *Mad:* Suppe med brød. *Aktivitet:* Modellere, især i vinterhalvåret.

Tirsdag: *Aktivitet:* Snitning. *Mad:* Grød.

Onsdag: Turdag med madpakker

Torsdag: *Aktivitet:* Maling. *Mad:* Rugbrød med bl.a. ost, grøntsagspostej og grønt.

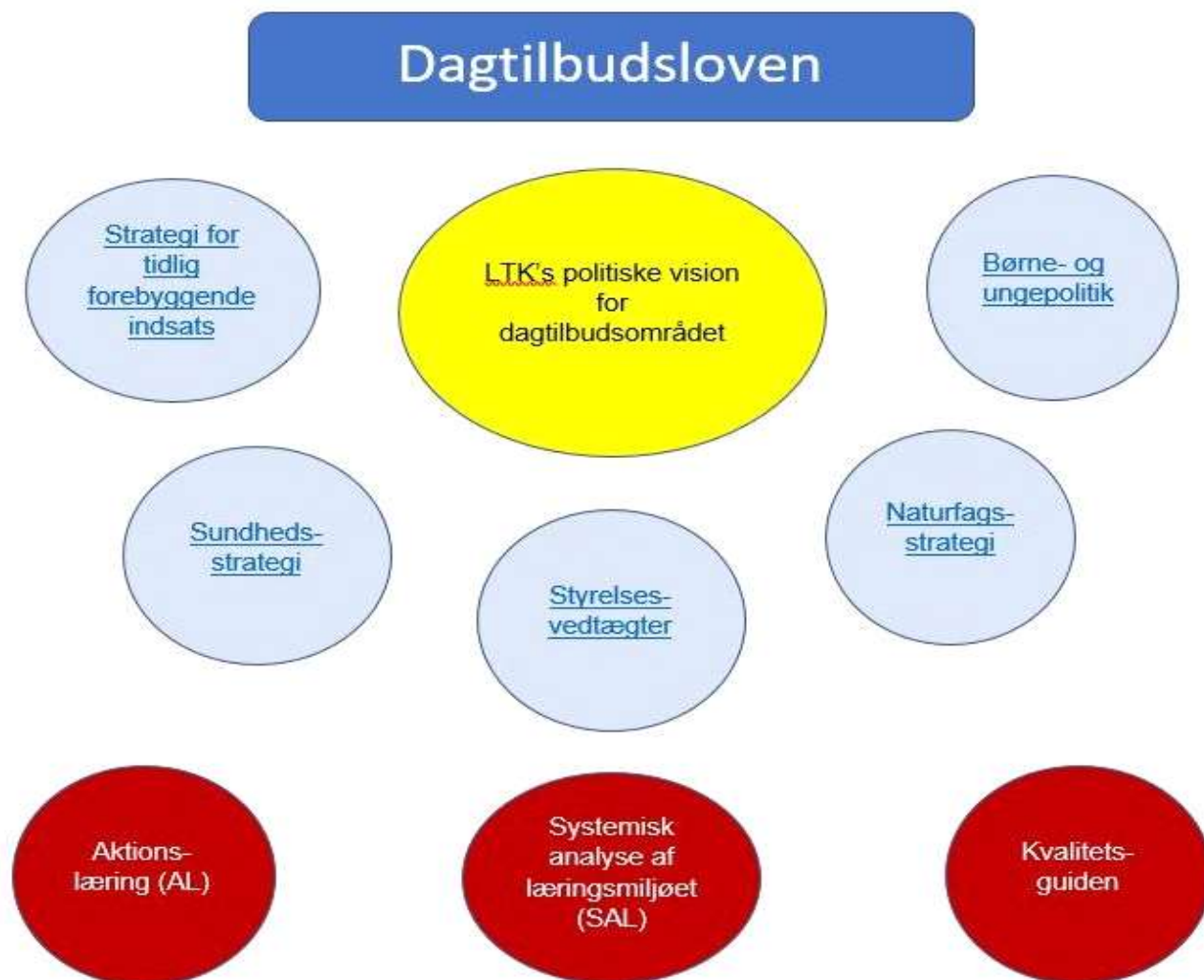
Fredag: *Aktivitet:* Bading. *Mad:* Boller og grøntsager

Børnehavens dagsrytme

- Modtagelse, morgen-tegning, fodring af dyr, leg i haven
 - Sangleg udendørs, derefter formiddagsmad
 - Mandag: lille tur. Onsdag: længere tur. Tirsdag, torsdag og fredag: planlagte eller valgfrie aktiviteter
 - Oprydning, Håndvask, Borddækning
 - Frokost
 - Eventyr
 - Leg i haven, fortsættelse af aktiviteter
 - Eftermiddagsmad
 - Oprydning og afhentning
-
- **Det pædagogiske grundlag samt fokusområder og prioriterede indsatser for Lyngby-Taarbæk Kommune.**

Alle dagtilbud i Lyngby-Taarbæk Kommune skal arbejde ud fra det pædagogiske grundlag, som er lovbestemt og besluttet af Folketinget. Derudover skal dagtilbuddene også arbejde ud fra de fokusområder og prioriterede indsatser, som er specifikke og gældende i Lyngby-Taarbæk Kommune. Herunder er vist en oversigt over, hvilke strategier, politikker og arbejdsværktøjer/metoder, som er kommunens fokusområder og prioriterede indsatser.

Lyngby-Taarbæk Kommunes fokusområder og prioriterede indsats

Links:

Den politiske vision: [https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/dagtilbud/rammer-og-](https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/dagtilbud/rammer-og-retningslinjer)

[retningslinjer](https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/dagtilbud/rammer-og-retningslinjer) Strategi for tidlig forebyggende indsats:

<https://www.ltk.dk/borger/stoette-og-pleje/raadgivning-og-stoette-til-boern-unge-og-familier/strategi-tidlig-forebyggende-indsats>

Sundhedsstrategien:

<https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/trivsel-laering-og-deltagelse/maal-rammer-og-udvikling/strategie-r-og-handleplaner/sundhedsstrategi>

Styrelsesvedtægter:

<https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/trivsel-laering-og-deltagelse/indflydelse-og-medbestemmelse/for-aeldrebestyrelser-i-dagtilbud>

Naturfagsstrategi:

<https://www.ltk.dk/borger/dagtilbud-og-skole/trivsel-laering-og-deltagelse/maal-rammer-og-udvikling/strategie-r-og-handleplaner/naturfagsstrategi>

Børne- og ungepolitik:

Det pædagogiske grundlag

Alle dagtilbud i Danmark skal arbejde ud fra et fælles pædagogisk grundlag formuleret og udarbejdet af fagfolk på området. Det pædagogiske grundlag består af en række centrale elementer, som kendetegner den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i Danmark.

De centrale elementer er:

- Børnesyn
- Dannelse og børneperspektiv
- Leg
- Læring
- Børnefællesskaber
- Pædagogisk læringsmiljø
- Forældresamarbejde
- Børn i udsatte positioner
- Sammenhæng til børnehaveklassen

De blå kasser i dette afsnit indeholder det som dagtilbudsloven foreskriver omkring det pædagogiske grundlag. Nedenunder hver kasse står der, hvordan vi i Stjernedalen arbejder med det.

Børnesyn

Hvad siger dagtilbudsloven om børnesynet?

Det at være barn har en værdi i sig selv, og børn har ret til leg, medbestemmelse, til at være forskellige og udvikle sig i forskelligt tempo. Børn skal ses som aktive medskabere af deres egen læring og udvikling - i rammer som det pædagogiske personale har ansvaret for. Det er altafgørende for børn, at de oplever omsorg, trykthed og nærvær, samt at de bliver stimuleret og udfordret tilpas.

I Stjernedalen kommer det grundlæggende børnesyn til udtryk på følgende måde:

Vi har som andre Rudolf Steiner dagtilbud værdier, som bygger på Rudolf Steiners impuls og menneskesyn. Et vigtigt aspekt i Rudolf Steiners impuls er opfattelsen af, at barnet er født med en indre kerne, at det er som et lille frø, som vi voksne omkring barnet, skal nære og hjælpe bedst muligt til at vokse, udfolde sig, blomstre, modne. Vi forholder os til barnet ud fra den forståelse. Det er ud fra barnets indre, at det skal udvikle sig til et unikt menneske, der kender sig selv og tror på sig selv og sin mulighed for at leve og udfolde sig i verden, både alene og i fællesskab med andre. Hvert barn skal ses og behandles som et helt unikt individ, der udvikler sig i sit eget tempo, og folder sit individuelle potentiale ud gennem opvæksten.

I Rudolf Steiner pædagogikken ser vi det lille barn som både stærkt sansende, nysgerrigt og fantasifuldt. Et overordnet mål for børnehaven er at skabe et miljø omkring barnet, hvor det enkelte barn får mulighed for at udvikle og modne de egenskaber, som det ud fra sig selv skal bruge for at finde sin vej gennem livet. I vores moderne verden stilles der store krav til mennesket for at kunne vælge at være i verden på sin egen måde og for at kunne bære sig selv, og det kan være svært at navigere både i den ydre og indre verden. Der er brug for at vi er stærke, hele, robuste, skabende, fulde af livsmod og indre ro. Dette ser vi som noget meget centralt at fremelske i børnene.

Vi vægter barndommen, at børn skal få lov til at være børn, hvilket også rummer barndommens fantasifulde verden fuld af eventyr, magi, nisser, dværge, alfer, engle osv.. Det er vigtigt at børnene får lov at bevæge sig, lege, sanse og efterligne sig ind i livet, og forbinde sig med naturen og dens elementer og rytmer.

De første 7 år griber børn verden og lærer gennem kroppen, gennem sanseoplevelser, leg, stemninger og efterligning, - og ikke gennem forklaringer og intellekt. Vi lægger derfor særlig vægt på rytme gennem dagen, ugen og året. Den gør at børnene bedre kan være frie til at lege og udvikle sig. De skal ikke holde styr på, huske og tage ansvar for den overordnede struktur.

I det pædagogiske arbejde har vi blik for både barnets kropslige, sjælelige og åndelige udvikling. I den første syv-års periode, som børnehavebørnene befinder sig i, er det pædagogiske arbejde især koncentreret om barnets kropslige udvikling. Det betyder at kroppens udvikling, motorik og bevægelse er centralt for mange af børnehavens aktiviteter, som at klatre, grave, snitte, lave sanglege, sy, save osv.

Vi har også stort fokus på barnets følelsesliv, at følelser af alle slags er velkomne og kan respekteres og rummes, at der kan sættes ord på dem, at vi

kan lære at leve med også de svære følelser, håndtere dem og udvikle os gennem dem.

Noget andet centralt er, at vi opfatter barnet først og fremmest som handlende. Når barnet står i en given situation, så handler det først, derefter føler det noget, og til sidst tænker det måske over, hvad der skete (vi voksne gør oftest det omvendte). For at imødekomme barnet i dets handlen, arbejder vi ud fra følgende pædagogiske forståelse:

Barnet er efterlignende: Vi har fokus på, hvordan vi taler til hinanden, og hvad vi foretager os: madlavning, havearbejde, og andre praktisk genkendelige og meningsfulde gøremål i hverdagen samt forberedelser til årstidsfester. Vi tilstræber at være efterlignelsesværdige i det vi gør, og at være autentiske og engagerede, ikke blot i kontakten til børnene, men også i vores forhold til tingene omkring os, og i det vi gør. Vi passer på tingene og genbruger og reparerer meget. Når vi fx bager boller eller kage, så hjælper børnene med at blande ingredienserne og veje, røre og ælte. Det hele foregår i børnehøjde, så børnene kan følge med, deltage og efterligne arbejdet med at bage i deres leg.

Barnet er sansende: Vi har fokus på udeliv, den frie fantasileg i naturen med jord, vand, sand, grene, kogler, blade og mange andre naturmaterialer, musik på enkle instrumenter, sang og sangleg, eventyrfortælling, kvaliteten i maden, og hvordan den tilberedes og serveres, farverne, materialerne og æstetikken som omgiver os, etc.

Barnet er rytmisk: Vi har fokus på gentagelsen i løbet af dagen og ugen, f.eks. af sange og eventyr og hvad vi spiser, og årets faste rytme f.eks. gennem årstidsfester, udsmykning, sange og eventyr.

Vi lægger vægt på, at barnet er i en dannelsesproces, som vi skal have respekt for, når vi skaber rammerne omkring det. Barnet vil og kan selv række ud efter verden. Det lærer gennem sine sanser, hvor det smager, lugter, lytter, mærker og føler på sine omgivelser, og derved får en inderlig erfaring med alt omkring sig. Barnet øver sig i alle vågne timer på at lære at mestre bevægelse, sprog og tænkning, - det som danner grundlag for al senere læring.

Barnet har brug for at være i et stimulerende miljø, formet med indsigt af dets voksne, som må bestræbe sig på at være værdifulde og tydelige fyrtårne og vejvisere. Derfor arbejder vi i Stjernedalen på at forme den pædagogiske praksis på en sådan måde, at barnet oplever at blive inviteret ind i et miljø fuld af nærvær, anerkendelse, omsorg og tryghed og fyldt med impulser til udvikling og læring. Det skal kalde på barnets lyst til at lege, til at skabe, til at udforske bevægelse på alle niveauer, til at afprøve og udvikle sit sprog, og til at lære sig at skabe indre billeder og forestillinger.

Dannelse og børneperspektiv

Hvad siger dagtilbudsloven om dannelse og børneperspektiv?

Dannelse er en dybere form for læring, hvor barnet som **aktiv deltager** forankrer værdier og viden i egen personlighed. Værdier og viden bruges som rettesnor for at orientere sig og handle i en global verden - som et hensynsfuldt, kritisk og demokratisk menneske. Derfor skal dagtilbud give børn medbestemmelse og medansvar og sørge for, at de føler sig set, hørt og taget alvorligt. Ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde.

I Stjernedalen arbejder vi med dannelse og børneperspektiv på følgende måde:

Før barnet kan begynde at lære, skal det opleve nærvær og kontakt med voksne, som det har tillid til. Barnet har brug for at mærke de voksnes interesse/opmærksomhed, og at de voksne lytter og indlever sig i, hvordan barnets verden ser ud, og hvilke behov barnet har. Når barnet har fået en tilknytning til de voksne og kan finde ro inde i sig selv, er det klar til at deltage i et fællesskab og lære nyt. Den tilknytning kan skabes, når pædagogerne er til stede med tid, nærvær og hjerte, er autentiske og tydelige og klar til at bruge sig selv, udtrykke og udvikle sig.

Social dannelse sker gennem vores samværskultur, som alle deltager i og som har betydning for fællesskabet. I garderoben og ved måltider lærer børnene at tage hensyn, hjælpe hinanden og vente på hinanden. Gennem sanglegen, f.eks. at alle holder hinanden i hånden, at alle hilses ved navn i sanglegen, også de børn som ikke er til stede nævnes og sendes en tanke. Gennem mange små arbejdsopgaver, hvor børnene bidrager til fællesskabet, lærer de at være nyttige og vigtige deltagere i fællesskabet. F.eks. går det på skift blandt børnene at hugge brænde, dække bord og sætte stole frem til spisningen, hjælpe med maden, afdække bordet efter spisning, bære kompost ud og fodre høns.

I daglige sanglege lærer børnene både at være i centrum, og at lade andre være midtpunkt. I børnenes frie leg oplever de at skabe i fællesskab, og at der i fællesskabet er plads til den enkelte. Gennem venskaber og konflikter lærer børnene sig selv og de andre at kende, og at sætte grænser og samarbejde. Vi voksne er på sidelinien og støtter og hjælper i disse processer, men lader også børnene klare konflikter og grænsesætning så langt de kan. Det er også

meget vigtigt for os, at alle børn er trygge ved at komme til os voksne og bede om hjælp og fortælle, hvis noget er svært, så vi kan tage hånd om det, inden det vokser sig større.

Kulturel dannelse sker gennem den måde hverdagslivet formes på og gennem de ting, handlinger og holdninger, som barnet omgives af. Vi lægger vægt på, at børnene er i en smuk æstetisk ramme; f.eks. at bordet, vi spiser ved, er indbydende dækket og pyntet med blomster, og opdækning. Rim og remser, sange, eventyrfortælling og årstidsfester med deres udsmykning og aktiviteter bringer kulturelt indhold ind i hverdagen. Desuden lægger vi vægt på, at børnene lærer at holde af og føle respekt for naturen.

Moralsk dannelse sker i den daglige omgang med hinanden. Vi forventer, at alle behandler hinanden og tingene omkring os respektfuldt. Vi viser børnene, at der findes værdier, som det er værd at værne om. Børnene hører hver dag fortællinger, som inspirerer til at forstå verdens mangfoldighed og viser veje til at handle i livet. Ved formiddagsmaden tager vi tit følelses-emner op som at drille for sjov eller for alvor, at føle sig udenfor, at føle sig fx glad, vred, skuffet, bange, trist, og det inspirerer børnene og de voksne til at bringe stort og småt op og snakke lidt om, hvordan vi kan håndtere store følelser, hvordan vi skal gøre hvis vi fx er ked af det, føler os udenfor osv. eller ser andre som ikke har det godt.

Social, kulturel og moralsk dannelse handler om at lære respekt for sig selv, andre og sine omgivelser. Det ser vi som grundlæggende for at kunne agere som individ i et demokratisk samfund.

Børneperspektivet kommer meget og tit overraskende frem i vores små samtaler ved formiddagsmåltidet, og ved afslutningen af middagsmåltidet, hvor der også er en stund, hvor børnene på skift fortæller, når de har noget på hjerte. Tit kan en lille fugl have sunget om et emne som vil være relevant at tage op. Eksempelvis når vi fra forældre hører, at der er noget som fylder hjemme. En dag var der en dreng, som var meget ked af, at han var blevet kaldt "bangebuks", en anden dag var en pige ked af, at nogen havde trukket hende i huen og sagt lort til hende. Og det viste sig, at den dreng som havde gjort det selvfølgelig også var frustreret over noget. Vi øver også børnene i at lægge mærke til, hvordan de andre har det, når de f.eks. tumler med hinanden. Ser de glade, triste eller bange ud.

Samarbejdet med forældrene er uvurderligt til at hjælpe os med at spotte, hvad der rører sig i børnene, og hvad der kan gå vores opmærksomhed forbi.

Vi inviterer også børnene på skift til at få en lille stund med en voksen, hvor de tegner og kan fortælle om, hvad der fylder i børnehaven og i deres liv på godt og ondt. Og vi inviterer igen og igen børnene til at henvende sig til os med alt, stort og småt, så vi kan hjælpe dem.

Leg

Hvad siger dagtilbudsloven om leg?

Børns leg er en vigtig og grundlæggende forudsætning for børnenes sociale og personlige læring og udvikling, og legen har en værdi i sig selv. Leg dækker både børns spontane leg på deres helt egne præmisser, og den leg, der igangsættes, rammesættes og understøttes af de voksne omkring børnene.

Legens betydning for både børn og voksne er endnu ikke fuldt belyst. Men vi ved, at den er uhyre vigtig for vores læring, udvikling og mentale sundhed. Vi kan også iagttage, hvor fundamentalt det er, at børn skal være helt trygge, have de voksne omkring sig, og have deres tilknytningsbehov i forhold til deres voksne dækket, for at de virkelig kan lege. Uden dette fundament kan det let komme til at dreje sig meget om, hvem der er med hvem, hvad andre børn gør og siger, og man kan se, hvordan de orienterer sig efter de stærkeste i flokken. Dvs børnene er på en slags overarbejde for at overleve i flokken, for få deres behov for at høre til og være med tilfredsstillt. Det kan give store vanskeligheder med at komme dybt ind i legen. At skabe de bedste mulige rammer for børnenes leg er noget, vi er meget bevidste om og hele tiden arbejder med:

Den fantasifulde leg skabes ud fra det, der er for hånden i kombination med oplevelser, barnet har haft. I legen lever barnet det, som det møder omkring sig ved at efterligne og afprøve.

Pædagogernes praktiske og fælles pædagogiske aktiviteter og input bidrager til, at børnene får et fælles udgangspunkt, som de kan spejle og forvandle i legen. Det gør det lettere for dem at finde sammen om fælles leg. Fx ture i naturen, sanglege og eventyr og små fortællinger, dyrene som er her, inklusiv ræven :-)

Jo simplere barnets legetøj er, jo bedre kan det udvikle sin fantasi; dukken skal både kunne være glad og ked af det, klodserne skal både kunne bruges til at bygge en borg, være en mobiltelefon, og være patienter i en lægeleg. Vi har meget lidt legetøj her, men masser af tæpper, pinde, sand og vand,

kasser, togbane og klodser udendørs og indenfor, enkle dukker og dyr, silketørklæder, store dukker og dukkevogne og et dukkekøkken samt klodser og udklædningstøj.

I legen øver barnet sig på alt muligt. Og i legen bearbejder barnet sine oplevelser og erfarer, at det er muligt at bruge sin fantasi til alene eller sammen med andre børn at skabe et fælles univers, hvis rammer alle må indordne sig under og bidrage til. I den frie leg kan børnene lege alene eller med hinanden. Det vigtige er, at fantasien udfoldes og roller og begreber prøves af. Det bidrager til at skabe en social fleksibilitet i barnets indre. Den frie leg danner derfor udgangspunkt for barnets individuelle, sociale og demokratiske dannelse.

Vi lægger vægt på, at der er god tid til at lege, og at alle leger på mange måder. Der er plads til hurtigt løb og fangelege, stille bygge- og billeg eller madlavning i sandkassen, hulebyggeri, at passe dukkebørn, at lave bordspilsteater, slås- og tumlekampe for sjov, osv. Vi opfordrer og inspirerer børnene til at lege med forskellige børn og at prøve forskellige roller i legene. Mens børnene leger, er pædagogerne optaget af hverdagens gøremål i nærheden. De laver noget, der skal bruges i børnehaven, og som børnene kan bruge eller efterligne i leg eller deltage i som fx madlavning, ordne vasketøj, lave bål eller reparere legetøj eller lave udsmykning til en fest. Samtidig er pædagogerne til stede og kan understøtte, gribe ind eller stimulere, når det er relevant.

Børnefællesskaber

Hvad siger dagtilbudsloven om børnefællesskaber?

Alle børn i dagtilbud skal være en værdsat del af et fællesskab, og fællesskaberne skal have noget at byde på for alle børn. Leg, læring, udvikling og dannelse sker i børnefællesskaber, som de voksne sætter rammerne for. Dagtilbuddets hverdag skal skabe rum til, at børn kan indgå i både kendte og nye relationer på tværs af alder, køn og kultur. Det er det pædagogiske personale og ledelsens opgave at skabe balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Sådan understøtter vi i Stjernedalen udviklingen af børnefællesskaber og sikrer det sociale rum, hvor alle børn lærer og udvikler sig:

Det er en af vore fornemste opgaver som personale at styrke det sociale liv, fællesskabet og indvie børnene deri. Som ideal har vi, at de alle som voksne skal være frie mennesker, som kan handle kærligt og ærligt ud fra sig selv.

Det er eksistentielt vigtigt, at alle, store som små, føler sig som en del af fællesskabet. Fra fødslen sker tilknytningen til forældrene og den nære familie. Når barnet begynder i børnehaven, skal det også føle sig som en del af fællesskabet dér. Det er derfor helt grundlæggende, at barnet føler tryk ved pædagogerne, og at det føler sig set og anerkendt, som den det er. Det arbejder vi på fra starten i samarbejde med forældrene, fx har vi små samtaler med forældrene og også med vuggestuen, hvor vi hører barnets historie.

Børnenes fællesskab udvikles gennem leg, fælles aktiviteter og en oplevelse af at være i og bidrage til fællesskabet. I legen lærer børnene deres egne grænser og behov at kende, de afprøver forskellige roller og lærer af hinanden. Gennem aktiviteter som sangleg, eventyrfortælling, dukketeater og årstidsfester og stedets traditioner, får børnene en fælles fortælling, som bidrager til oplevelsen af at være del af fællesskabet. Gennem disse aktiviteter lærer børnene desuden som gruppe at vente og at lytte til og lade sig inspirere af hinanden og pædagogerne. Alle hverdagens gentagne aktiviteter som måltider, fælles oprydning, håndvask før spisning, af- og påklædning, er med til at styrke oplevelsen af at være en gruppe, der venter på og tager hensyn til hinanden.

Vi voksne skal sikre, at alle børn er en del af fællesskabet, og at det er muligt at tage del på forskellige måder. Om man er stor, lille, genert, udadvendt ... Helt fundamentalt og noget som vi kan sige ud af erfaring er, at disse fællesskaber kun opstår på en sund måde blandt grupper af små børn, hvis de voksne er meget bevidst nærværende og omdrejningspunktet for børnene, også når de leger. Ellers bliver de stærke børn omdrejningspunkt og kommer på overarbejde, andre børn følger dem og ingen får den ro og det rum til at udfolde sig ud fra sig selv, som vi har som mål.

En forudsætning for, at barnet kan føle sig som en del af fællesskabet er, at det faktisk er til stede. Børn, som jævnligt er væk eller først kommer, når dagen er i gang, kommer let på overarbejde, når de skal finde ind i børnefællesskabet og hverdagens rytme. Dog kan særligt det lille barn have brug for en fridag.

De daglige strukturerede fælles aktiviteter i børnehaven gør det naturligt, at alle deltager i og bidrager til fællesskabet. Det betyder, at det barn, der har svært ved at deltage i f.eks. maling eller bading, vil stille og roligt blive hjulpet til at komme ind i fællesskabet.

Jo ældre barnet er, jo større forventninger kan pædagogerne have til, at barnet kan mærke og forholde sig til egne og andres behov og til, at det kan bidrage

til fællesskabet. Vi kan også mærke, at de ældre børn med tiden tager et naturligt ansvar, når et andet barn f.eks. slår sig, eller hvis nogen bryder de fælles regler.

Et andet vigtigt perspektiv i det sociale liv er at føle sig som en nødvendig del af fællesskabet. Det gør vi i Stjernedalen ved at inddrage børnene i praktiske opgaver, hvor de hjælper de voksne med reelle ting alt efter alder og gemyt.

Læring

Hvad siger dagtilbudsloven om læring?

Læring skal forstås bredt og dækker over børns kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling og forståelse. Læring sker gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter, rutiner, udforskning af naturen og ved at blive udfordret. Børn lærer bl.a. ved at udforske med krop og sanser, ved at undre sig og ved at eksperimentere.

I Stjernedalen forstår og arbejder vi med læring på følgende måde:

Alle tidspunkter og situationer i løbet af dagen er for barnet et læringsmiljø, og det er vi som Rudolf Steiner pædagoger meget bevidste om. Af samme grund er der pædagoger og pædagogiske overvejelser i alle ydertimer.

Vi ønsker at vores læringsmiljø skal være kendetegnet ved fokus på rytme og ro. Dette er i vores øjne en forudsætning for at kunne tilegne sig ny læring. Stress er en velkendt faktor, der påvirker i den modsatte retning, og derfor arbejder vi på at sikre at rytmen holder og roen bevares. Vigtigt i denne sammenhæng er at forstå at rytme er en bevægelig størrelse, idet den er "omgivelserne" for en gruppe af børn og voksne. Vi forsøger ikke at "skynde på" børnene, idet vi tilrettelægger hverdagen så der er plads til i eget tempo at tilegne sig de fornødne kundskaber, fx når tøj og sko skal på i garderoben. Vi er også gennem erfaring kommet frem til, at det er optimalt for at bevare roen og dermed også støtte de enkelte børns læring, leg, udvikling og trivsel, at vi jævnlige deler børnene i mindre grupper. Nogle går måske på en tur, eller leger i haven, mens andre er i værkstedet, snitter eller er i gang med en fælles aktivitet under markisen.

Når man siger læringsmiljø kan man naturligvis ikke undlade at tænke relationer ind. Det er vigtigt at arbejde med en tryk relation mellem børn og voksne, og faktisk også voksen til voksen, barn til barn og kollega til kollega. Læring kan ikke foregå uden denne trykke relation. Vi gør meget ud af at tage

ordentligt imod børnene, når de kommer om morgenen i Stjernedalen; vi hilser på både børn og voksne og sørger for god øjenkontakt og imødekommenhed. Vi plejer den trygge relation børnene imellem ved eksempelvis at sætte børnene sammen stor og lille, pige og dreng, i garderoben og på tur og i forskellige konstellationer ved de små daglige opgaver, vi hjælper med at skabe nye relationer i sangleg og fri leg.

Orden og æstetik er væsentlige faktorer for at give et tilgængeligt og imødekommende miljø, som barnet har lyst til at være og lære i. I Stjernedalen er det at holde orden og have æstetik omkring os altid en udfordring vi arbejder med. Vi forsøger at skabe ro for øje og sjæl ved at rydde op flere gange dagligt både indenfor og udendørs i haven, gerne med børnene og med forældrene sidst på dagen, og vi fejer og river udeområdet regelmæssigt. Æstetik plejer vi også ved at pynte ude og inde efter årstiden, have friske blomster på bordene etc.

Barnet vil gennem sin tid i børnehaven lære at blive selvhjulpne ved f.eks. af- og påklædning. Det vil lære sin krop at kende og udvikle sin grov- og finmotorik gennem alle dagens aktiviteter. I børnehaven bruger vi haven og andre nære omgivelser. Ved at løbe, klatre i træer, grave huller, save brænde, lave både og biler i værkstedet, snitte nisser og sværd, lytte til fuglene, følge egern, tage sig godt af høns og kaniner, undersøge dyrespor, finde insekter, skrælle gulerødder, smøre madder, bage, osv. skærpes børnenes opmærksomhed og motorik.

Forudsætningen for at unge og voksne kan tænke og handle kreativt og innovativt er, at de som børn stimuleres til at udvikle en rig indre billedverden. I en verden, hvor billedmedier fylder meget, møder barnet konstant færdige ydre billeder, som ikke stimulerer dets egen indre billeddannende aktivitet. Vi forsøger, særligt gennem fortælling og eventyr, at vise arketyperiske kvaliteter, som kan inspirere børnene til at bruge deres fantasi og danne deres egne billeder. At dette sker kommer ikke mindst til udtryk, når vi ser børnene digte og spille deres egne små eventyr.. Vi lader også børnene, uanset køn, deltage på lige fod i alle aktiviteter, og alle kan prøve rollerne som fx prinsesse, prins, drage, Skt. Morten, hyrde, Josef og Maria.

Vi søger at udvikle barnets følelsesliv ved at understøtte det i at lytte til og udtrykke sig selv, f.eks. når der er noget som trykker barnet, når der er noget det har brug for og gerne vil eller ikke vil, når der er konflikter med andre børn.

Barnet udvikler sit sprog gennem samtale og fortælling, fri leg, sange, rim og remser. Barnet udvikler sine fysiske kompetencer gennem daglige gøremål som at tegne og male, feje, snitte, skrælle gulerødder, hugge brænde. Op til årstidsfesterne deltager barnet i forberedelserne, hvor der f.eks. til påskefesten skal filtes kyllinger, og til lanternefesten skal males, klippes og limes lanterner til levende lys. Barnet lærer ved at prøve, fejle og prøve igen, indtil det lykkes. Pædagogen støtter barnet i at komme igennem processen,

såvel ved at lære det håndværket som ved at træne tålmodighed, ihærdighed og fordybelse.

Stjernedalens læringsmiljø tager derudover udgangspunkt i at de voksne ser sig selv som gartnere, vejvisere, guider og forbilleder og dermed ansvarlige for at være en del af læringsmiljøet - selvopdragelse er derfor en del af pædagogernes arbejde. I Stjernedalen har vi forøvrigt også en fælles kursusvirksomhed og fælles aktivitets-aftener, som er med til at skabe tryghed, fælles fodslag og kompetenceudvikling i det kollegiale fællesskab og i arbejdet med børnene. Vi taler ofte om børnene, og hvordan vi bedst støtter deres udvikling.

Børn i udsatte positioner

Hvad siger dagtilbudsloven om børn i udsatte positioner?

Det pædagogiske personale har et ansvar for at støtte børn med forskellige udfordringer og sikre, at alle børn deltager i fællesskabet. Det er afgørende, at børn i udsatte positioner – på lige fod med andre børn – mødes af positive forventninger.

Sådan organiserer og tilrettelægger vi det pædagogiske læringsmiljø, så det også tilgodeser og understøtter børn i udsatte positioner:

Børn kan være fysisk, følelsesmæssigt og socialt udsatte. Nogle børn har et handicap, andre mangler omsorg og stimulering eller ro og overskuelighed. Mange børn savner tydelige voksne, som tør vise vejen og skabe rammer omkring barnets dagligdag.

Alle børn har på et eller andet tidspunkt særlige behov. Der findes dårlige morgener for børn, inklusive forældrenes stressede morgener. De mister måske pludseligt kære og nære, de udsættes for skilsmisse, eller drillerier som smerter, de kan miste venner og føle sig udenfor, de bliver syge og mister for en tid deres modstandskraft og robusthed - hverdagstraumer kender vi mange af.

Børn med særlige behov har udover omsorg i meget høj grad brug for at være i kontakt med naturen, idet det er vores opfattelse, at basale sanseoplevelser er mere tilgængelige og umiddelbare i naturen, og de kan virke beroligende på børn. Naturen tilbyder børn med særlige behov et "opdagelsesrum", som barnet kan erobre i sit eget tempo. Det samme kan kunstneriske aktiviteter som modellering, maling og tegning.

En forudsætning for at få øje på det udsatte barn er, at vi pædagoger hver dag ser og forholder os individuelt til hvert enkelt barn. I børnehaven bliver børn og forældre hver morgen mødt af pædagogerne, som tager imod og siger velkommen til en ny dag. I dette møde søger vi at fornemme barnets tilstand, og så bruge den fornemmelse til at støtte barnet i løbet af dagen, selvfølgelig også sammenholdt med hvad mor og far eventuelt fortæller ved afleveringen.

Gennem de daglige aktiviteter kan vi iagttage, hvornår og hvordan det enkelte barn er udfordret og tilgodese barnets behov ved at tilpasse dagens aktiviteter. Måske har det udsatte barn behov for at sidde ved siden af en voksen ved måltidet eller brug for at blive ledt ind i legen med en voksens hjælp eller sidde på køkkenbordet, mens der bliver lavet mad eller få en særlig opgave i fællesskabet, f.eks. ringe med klokken før spisning, eller f.eks. øve sprog ved at læse en bog og snakke om den med en voksen eller øve at gå balance på stammerne rundt om bålet igen og igen med en voksen. Det udsatte barn har meget glæde af den ro og det stærkere nærvær fra de voksne, som følger med, når vi deler børnegruppen op,

Barnets udtryk fysisk og psykisk og dets leg afspejler det, som har gjort indtryk og lever i barnets følelsesliv. Derfor kan pædagogen ved at iagttage barnet se, hvad det er optaget af, og om det er fastlåst i noget, som det skal have hjælp til at forløse. F.eks. kan det meget urolige barn inviteres med til at hugge brænde eller lave bål, mens det utrygge barn kan støttes ved, at pædagogerne skaber overskuelige rammer med en-til-en kontakt, fx omkring madlavning og borddækning, hvor barnet i begyndelsen hjælper en voksen og senere måske kan dække bord med et andet barn.

Det er vigtigt at pleje tilknytningen mellem det udsatte barn og en voksen, som det særligt holder af. Det skaber grundlag for, at barnet senere kan åbne sig mod flere relationer. Ligeledes er samarbejde med forældre særligt vigtigt, når det udsatte barns udvikling skal understøttes. Derfor søger vi at inddrage dem og lytte til deres erfaringer og ideer i forhold til barnets vanskeligheder.

På personalemøder, hvor vi evaluerer vores pædagogiske praksis, inddrager vi både pædagogers og forældres observationer af barnet. Er der tale om mere vedvarende problemer, så vil fagpersoner såsom kommunens psykolog, sprogkonsulenter, Motorikhuset eller andre, f.eks. en antroposofisk læge eller terapeuter blive involveret i samarbejde med forældrene.

Samarbejde med forældre om børns læring

Vi faciliterer og rammesætter forældresamarbejdet i Stjernedalen på følgende måde:

I Stjernedalen tilstræber vi, at barnet oplever, at der er sammenhæng mellem familien hjemme og fællesskabet i dagtilbuddet. Barnet skal opleve, at de voksne gensidigt respekterer og viser imødekommenhed i forhold til hinanden.

Forældre hjælper med til at vedligeholde hus og have på arbejdsdage, ligesom de sammen med søskende og bedsteforældre – hvis rammerne tillader det – inviteres med til årstidsfester. Her møder forældrene ikke blot pædagogerne, men også hinanden og børnehavens øvrige børn, så de kommer tættere på de mennesker og oplevelser, der er vigtige i deres barns hverdag. Sådanne arrangementer bidrager til at barnet oplever sammenhæng mellem familie og børnehaven, og at forældrene føler medansvar for børnehaven.

Forældresamarbejdet sker også i forældrebestyrelsen, på forældremøder og ved individuelle samtaler. Vi pædagoger er altid åbne for at orientere om pædagogikken og drøfte den pædagogiske praksis, og i det hele taget drøfte stort og småt, som opstår hen ad vejen.

I samtaler mellem forældre og pædagoger ved barnets start i børnehaven og ved møder om barnets trivsel og udvikling sker en vigtig udveksling af erfaringer omkring barnet. Pædagogerne søger indsigt i og forståelse for barnets hjemlige forhold for at kunne hjælpe barnet og rådgive forældrene. f.eks. hvis vi oplever at der er læring, som vi sammen skal støtte barnet i. Det kan være at vove mere motorisk set, give mere udtryk for sine behov, at gå til de voksne for hjælp, at trække sig, når barnet har brug for fred og ro. Ligesom vi fortæller, hvordan vi arbejder med barnets problematik i børnehaven. Gennem samtale kan opnås større forståelse for barnets og fællesskabets behov. En tillidsfuld udveksling mellem forældre og pædagoger er en forudsætning for, at vi sammen kan skabe en tryk ramme omkring barnets liv i børnehaven og hjemme. Dette samarbejde er særligt vigtigt i perioder, hvor barnet af den ene eller anden grund er udsat og har brug for særlig omsorg.

Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng til børnehaveklassen

Sådan etablerer vi i Stjernedalen et pædagogisk læringsmiljø for de store børnehavebørn, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Skiftet fra dagtilbud til skole er en stor overgang for barnet og for familien. Pædagogikken i Stjernedalen er med at gøre børnene klar til at modtage undervisning og færdes i det større miljø skolen udgør. Et barn, som kommer herfra vil almindeligvis være god til at lytte, og til at indgå i fællesskaber, være selvhjulpne, nysgerrig, hjælpsom, kreativ og god til at koncentrere sig.

Det sidste år før skolestart er der særlig opmærksomhed på at følge barnets udvikling mod at være klar til at forlade den tryk ramme i børnehaven og

begynde en ny fase af sit liv i skolen. Vores iagttagelse af barnet og tilrettelæggelse af barnets læringsmiljø vil have fokus på, at det udvikler en tilstrækkelig modenhed til at kunne begynde i skole. Det gælder særligt i forhold til, om barnet er klar følelsesmæssigt til at kunne stå alene uden voksenstøtte i en større gruppe børn, og at det har ro nok til at være stille i længere tid og samle sig om fx at modtage en besked, at dets interesse og appetit på skolen er skærpet mest muligt, at dets evne til indlæring er optimal, således at det kan sidde stille og være lyttende og koncentreret, at barnet hviler så meget i sig selv, at det kan være i centrum på en god måde, altså deltagende i undervisningen, og at det også kan lade andre være i fokus, at barnet kender sin krop, er motorisk velfungerende og dermed selvhjulpent, at barnet har udviklet en sprogforståelse, som er alderssvarende, at barnet er blevet styrket i deres sociale liv og kan indgå i fællesskaber. Denne forberedelse arbejder vi med ved, at vi til stadighed skaber et miljø, hvor barnet, primært gennem den fysiske krop, får mulighed for at tilegne sig disse kvaliteter.

Helt konkret får "skolebørnene" flere opgaver i køkkenet og omkring borddækning og oprydning, hvor de kan have deres egne små ansvarsområder. og de får små ansvar, som at hjælpe mindre børn i garderoben, sætte plaster på, ledsage på tur, De får også lov at snitte med rigtig kniv og lærer små færdigheder som at slibe kniven på slibesten, spidse pinde, så de også kan hjælpe mindre børn med at lave sværd og nisser og mus. De kan for alvor hugge brænde, kværne store mængder mel og valse havregryn, lave reb og snore, passe dyrene, lave mad selv, klatre op i de højeste træer og mange andre ting som de mest har været tilskuere til, da de var mindre. De øver Lucia og bager Lucia boller og giver det som en gave til resten af børnehaven, forældrene og på plejehjemmet. De spiller krybbespil for forældrene ved juleafslutningen. De er på koloni og sover i børnehaven i foråret og tager på kanotur. De laver dukker til et eventyr som de fremfører ved sommerfesten.

Vi arbejder ud fra at være en "gøre"- børnehave eller en "oplevelse"-børnehave. Vi gør tingene i stedet for at intellektualisere dem. Vi hjælper med begrebsdannelsen hos barnet ved at sætte barnet i situationer, hvor det har mulighed for selv at danne begreber. Det der er vigtigt for os er, at begreberne dannes indefra barnet selv og ikke ud fra den voksne og ind i barnet, via forstandsmæssig tale. Vores opgave er at være dem, der skaber rammerne, mulighederne for at barnet kan opleve verden og mærke den gennem sine sanser, dvs. "gøre"-verdenen.

Når man oplever verden og dens lovmæssigheder ud fra sig selv, lærer man også sig selv at kende og kan blive et mere helstøbt menneske. Barnet har, nøjagtig som en plante en indbygget plan, som det udvikler sig ud fra, som vi ser det. Vi skal blot sørge for at vande og gøde nænsomt og klogt, lade solen skinne og sørge for at jorden/omgivelserne har den rette beskaffenhed. Hvis vi voksne omkring barnet sørger for det, og hvis barnet ellers er normalt, behøver vi ikke at trække planten op af jorden eller åbne den for at kontrollere, om den har det godt og udvikler sig optimalt. Vi kan have fuld tillid til, at den smukkeste blomst vil vise sig lidt senere på sæsonen.

Inddragelse af lokalsamfundet

Sådan bruger og samarbejder vi med lokalsamfundet i

Stjernedal:

Alle skolebørnene går Lucia på Kirsten Maries

bofællesskab

Vi tager flere gange årligt på tur til Frilandsmuseet og har god kontakt med møllerne derude.

Vi sejler med Bådfarten

Vi bruger biblioteket

Vi tager til dukketeater på Børnehaveseminariet.

Vi har kontakt til en biodynamisk gård, hvor vi tager hen og høster med forældrene hos bondekonen Katharina ved St. Heddinge

Vi bruger skovene og naturen omkring flittigt. Samler affald i Folkeparken.

Vi har et godt forhold til vore naboer og inviterer til majfesten og lanternefesten.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Det skal være rart, sjovt, udfordrende og stimulerende for børnene at komme i vuggestue og børnehave, og det er vores opgave at skabe rammerne for et sundt og godt børnemiljø, hvor børnenes trives og er i udvikling og læring.

Her er et par eksempler på, hvordan vi arbejder med at fremme et godt børnemiljø:

Garderoben: Vi tænker meget over, hvordan vi indretter os bedst for børnene i de særlige fysiske rammer vi har. Der er f.eks. ikke meget plads i garderoben, og vi har overvejet hvordan vi kan gøre det mest overskueligt og ordentligt for børnene (og for de voksne). Vi har slået et ekstra stort slag for navn i tøjet og en kurv til glemt tøj, som skal tømmes ved ugens slutning for at det ikke skal hobe sig op med glemt tøj. Vi har fået et nyt system op at stå med store clips til at hænge fodtøj op i ved dagens slutning, så gulvet ikke roder. Som noget nyt sidder der en voksen i garderoben, når børnene skal ud efter spisningen, som hjælper med det som der er brug for og som ser, at alle får huer og vanter på og lynet jakkerne, alt sammen for mere ro, struktur, orden og overblik for børnene.

Eventyrhusets garderobe er blevet udvidet, men der kan let opstå kaos, bl.a. fordi den er formet som en lang "tarm" og der er mange børn samlet på en lille plads i en overgangssituation. For at gøre det roligere og overskueligt for børnene, har vi givet børnene faste pladser og sætter deres indesko frem på deres pladser, før de kommer ind til eventyr. Vi voksne fordeler os i garderoben før og efter eventyret for at styre slagets gang. Og vi laver en trinvis ind- og udslusning af børn.

Rolige hjørner: Vi har oplevet et behov hos mange børn for ind imellem at kunne trække sig lidt fra den store gruppe og fra det sociale liv og få et frirum eller hvilestund eller fordybe sig. Vi har derfor nu indrettet et hjørne i Eventyrhuset med en madras og puder, og en kurv med bøger, hvor man kan sidde og slappe af og læse bøger, eller hvile sig med et uldtæppe, hvis man har brug for det.

Man kan også gå ind i køkkenet og hjælpe til, sidde på køkkenbordet eller når som helst sidde ved bordet derinde og tegne, klippe og klistre eller male med farvelade. Man kan også sætte sig og spille eventyr med dukker og dyr og silketørklæder. Lokalet er ikke stort, så det giver sig selv, at det egner sig til stille aktivitet.

Man kan også sidde ved bålpladsen og snitte i fred og ro, hvis en voksen er i nærheden.

Modtagelsen om morgenen: Vi sørger for der er hyggeligt, hjemligt og roligt, når børnene kommer om morgenen. Vi tænder op i brændeovnen i de kolde måneder, tænder stearinlys og sætter blomster på bordet. Vi lægger tegneplader, papir og farver frem. Vi sætter god tid af om morgenen til at tage imod børnene. Der sidder en voksen ved bordet, som børnene kan blive afleveret til, og som måske er i gang med at skære frugt eller smøre brød til formiddagsmad, og det kan børnene også hjælpe til med.

- **Organisering af et pædagogisk læringsmiljø**

Hvad menes med et pædagogisk læringsmiljø?

Med pædagogisk læringsmiljø forstås et miljø, hvor der med afsæt i de centrale elementer i det pædagogiske grundlag (se afsnittet omkring det pædagogiske grundlag) arbejdes bevidst og målrettet med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse. Det kræver nogle pædagogisk-didaktiske overvejelser at rammesætte, organisere og tilrettelægge læringsmiljøet, så børnene får de bedste betingelser for at lære og udvikle sig. Det pædagogiske læringsmiljø skal inddrage hensynet til børnenes alder, forskellige forudsætninger og børnegruppens sammensætning.

I Stjernedalen arbejder vi med det pædagogiske læringsmiljø på følgende måde:

Når barnet føler sig tryk, vil det åbne sig for nye indtryk og have lyst til at lege og lære. Et sundt og stimulerende læringsmiljø er karakteriseret ved, at barnet oplever nærvær, ro og sjælelig varme, glæde, begejstring og humor.

Barnet har brug for en overskuelig hverdag, som det kan orientere sig i. I Stjernedalen er hele dagen formet i en fast rytme, som veksler mellem voksenstyrede fælles aktiviteter og fri leg. Ugen forløber i en struktur, som gør dagene genkendelige for børnene. Årstiderne markeres med bestemte aktiviteter, pynt, farver og fester. Meningen med strukturen er at give barnet mulighed for at opleve verden omkring sig som genkendelig og meningsfuld.

Barnet lærer gennem alt, hvad det møder, derfor skaber vi omgivelser og handlinger omkring barnet, som understøtter dets sanselige, kognitive, emotionelle og sociale udvikling:

Barnet stimuleres sanseligt og kognitivt ved at være i omgivelser, der er harmoniske og ved at møde materialer af god kvalitet, typisk naturmaterialer, som dufter, smager og føles forskelligt. I fælles aktiviteter som eventyrfortælling og sangleg stimuleres barnets forestillingsevne og indre billeddannelse. Arbejdet frem til årstidsfester giver barnet sanselige erfaringer med og begreber for fx "høst", når det er med til at høste korn, kværne mel, bage brød eller kerne smør, som på festdagen indtages i fællesskab. De fysiske aktiviteter understøttes af eventyr, sange, rim og remser, som giver ord og begreber på fx "høst". Sammenhængen mellem fysiske aktiviteter, fortælling og udtryksformer som fx tegning og maling gør, at barnet danner begreber ud fra de sanselige oplevelser og indre billeder.

Barnet stimuleres emotionelt ved at lege med andre børn og ved samvær med pædagogerne. Det får mulighed for at udvikle empati og medfølelse, når det oplever, hvordan alle hjælper hinanden, venter på hinanden og accepterer hinandens forskelligheder. Barnets tætte relationer til pædagogerne udvikles og plejes gennem fælles aktiviteter som at lave mad sammen, pynte op, snitte sammen, gennem den daglige fortælling og snak, og gennem mere individuel kontakt fx når barnet skal have hjælp til at save, sy eller udføre et projekt, ved madlavning, på gåture og når det lille barn skal have hjælp på toilettet eller i garderoben, eller når et barn trænger til at sidde lidt hos en voksen

Endelig stimuleres barnet socialt gennem fællesskabet med de andre børn såvel i voksenstyrede aktiviteter som i fælles leg.

Vi vil her beskrive vores pædagogisk-didaktiske overvejelser bag nogle af vores rutiner, omkring leg og det fysiske læringsmiljø:

Beskrivelse af en rutine:

Et eksempel: Spisningen - middagsmåltidet

Den overordnede intention med rutinen er: At børnene får sund velsmagende varieret mad og ro til at fordøje maden. At de lærer en vis bordskik/kultur om måltidet som er i børnehaven. At de deltager i fællesskabet også omkring tilberedning af maden, borddækning, etc.

Børnene øver sig i: At lave mad, dække og pynte bord, se om noget mangler, tælle og sætte nok stole frem, smøre brød, hælde vand op, hjælpe med at række mad og vand rundt til andre, smage på varieret mad, at lade maden komme ned til maven i fred og ro, samtale ved et måltid hvor de både selv tager deres plads og lader andre få plads, bære opvask til køkkenet, afdække bordet og tørre bordet af.

Det pædagogiske personales rolle er: At være nærværende og oplagt lede og guide i hvad der skal gøres, strukturere og gå foran med begejstring.

Beskrivelse af leg – både rammesatte og de børneinitierede lege:

Et eksempel: Når børnene tumler med hinanden

Den overordnede intention med legen er: At børnene lærer at tumle/brydes uden at skade hinanden og med respekt for hinanden

Børnene øver sig i: At slås for sjov med respekt for hinanden, uden at komme bag på en kammerat, uden at skade den anden. At tabe med værdighed i behold.

-

Det pædagogiske personales rolle er: At vise børnene hilseritualer, at holde øjenkontakt, at tage sig af en skadet kammerat, at afslutte en kamp på kammeratlig måde. Og at være til stede og overvåge hanekampen, at alt foregår ordentligt og respektfuldt.

Beskrivelse af det fysiske læringsmiljø:

Eksempel: Bålpladsen og arbejdsbordet

Den overordnede intention med det fysiske læringsmiljø her er: Et sted hvor man kan lære at snitte, hugge brænde, lave bål og bålmad, og spise formiddagsmad og holde børnemøde.

Børnene kan øve sig i: At behandle værktøj med respekt, øve sig i færdigheder, lære at tage hensyn og passe på kammerater, når de håndterer værktøj. Her øves også den demokratiske proces i rundkreds, når vi spiser formiddagsmad. At række hånden op, at vente på tur, at tage til orde på skift og blive lyttet til, at kunne holde sig tilbage, når det ikke er min tur. At dele mad, vand og vådservietter ud på skift og samle dem igen. Endelig øver børnene sig på at gå balance på stammerne rundt om bålet.

Det pædagogiske personales rolle er: At være til stede hele tiden og sikre at ingen kommer til skade, at guide og instruere i brug af værktøj, at lede den demokratiske proces, at spotte og tage relevante emner op. At sikre at alle bliver hørt og føler sig set, hørt og respekteret.

• **Læreplanstemaer – indhold og mål**

Det pædagogiske arbejde skal planlægges ud fra seks læreplanstemaer, som tilsammen rummer de forskellige kompetenceområder, som alle børn skal møde i dagtilbud. De seks læreplanstemaer skal være med til at sikre en alsidighed i den pædagogiske praksis.

De seks læreplanstemaer er:

- Alsidig personlig udvikling
- Social udvikling

- Kommunikation og sprog
- Krop, sanser og bevægelse
- Natur, udeliv og science
- Kultur, æstetik og fællesskab

I dagtilbudsloven er der også opsat nogle pædagogiske mål for hvert læreplanstema, som alle dagtilbud skal arbejde ud fra.

Herunder er de enkelte læreplanstemaer beskrevet samt de to tilhørende mål for hvert tema. Til sidst i mappen konkretiseres vores arbejde med læreplanerne.

Alsidig personlig udvikling

Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Social udvikling

Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig

erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Kommunikation og sprog

Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.

Krop, sanser og bevægelse

Børn oplever verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Natur, udeliv og science

Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemetoder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.

Kultur, æstetik og fællesskab

Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier

Stjernedalen's arbejde med læreplanerne:

Alsidig personlig udvikling

Vi har et stærkt ønske om, at barnet udvikler selvtillid og selvværd, at det kender sig selv og udvikler sig til et selvstændigt, alsidigt, sikkert, frit og aktivt barn, der vil hjælpe sig selv og andre.

Vi ønsker at børnene skal opleve og vide, at de er betydningsfulde og værdsatte deltagere og medskabere i det sociale og kulturelle fællesskab, som børnehaven er, at de kan klare en masse ting, både praktisk og kreativt, at de er gode til at give omsorg, at der er brug for lige netop dem i gruppen.

Vi ved at det lykkes, når vi hører udtryk som "Det klarer jeg lige", "jeg kan godt selv", eller "jeg vil...",

Vi elsker at se børnene livsglade, ivrige, interesserede og nysgerrige, modige, foretagsomme, optaget af fri skabende leg, at høre og se deres fantasi blomstre i leg og eventyrspil, at se dem kaste sig engageret og inspirerede

over nye udfordringer, fx kunstneriske eller håndværks aktiviteter og se dem komme til at mestre og beherske det nye, og at opleve dem vise naturlig omsorg for hinanden.

Vi ønsker også at høre udtryk som: "Det har jeg ikke lyst til" eller " Det kan jeg ikke lide du gør. Lad vær!" altså at børnene kan sige fra. Det lykkes, når vi ser større eller mindre glimter af at børnene hviler i sig selv, når de handler og taler ud fra sig selv og også kan sætte en grænse for sig selv, når de indgår i fællesskabet og måske har en stille opdragende rolle i gruppen, når de er lyttende, forstående, giver plads og omsorg til hinanden og respekterer hinandens forskelligheder.

Vi vil, at de skal kende deres eget værd, være glade for sig selv, udstråle en stemning af, at "det er godt at være mig", stole på sig selv, deres meninger og indre følelser og turde udtrykke dem.

Et godt eksempel er, når de store børn som skal i skole har maddag. De planlægger sammen med en voksen menuen og køber ind, f.eks. til at lave pizza. De snitter og svitser grøntsager, ruller dej ud og kreerer de dejligste pizzaer, pisker fløde, æg og sukker og laver is, som vi fryser ude i den kolde sne, de rydder op, de dækker og pynter bord med servietter osv., og de serverer maden for de andre børn og er pavestolte.

Før sommerfesten enten finder eller digter de store børn et eventyr, de syr marionetdukker og øver teater i haven, som de viser for de andre børn og deres familier ved sommerfesten i juni. Deres ansvarsfølelse for dette projekt er meget stor. Gennem den proces ser vi hvert år, at der sker en stor udvikling med børnene.

Vi oplever, hvordan børnene naturligt og med tillid til sig selv går i gang med at skabe projekter, som de selv har fået ide til. F.eks. da 2 piger på eget initiativ og helt selv lavede hver en drage med hale, som de med stor glæde gik ud og 'fløj' med bagefter. Eller da tre drenge selv af brædder og en palle, søm, sav og hammer byggede en båd med katapult, instrumentbræt, droner osv.

Vi ser, hvordan børnene bliver bedre til at respektere sig selv og hinanden, når de lærer at sige til og fra overfor hinanden, som når en 3-årig pige med stolthed i stemmen siger: "Jeg har sagt til ham, at jeg ikke kan lide det."

Vi oplever, hvordan børnene føler sig som en vigtig del af fællesskabet i børnehaven. F.eks. når en dreng vender tilbage til børnehaven efter et par dages fravær og har en glad forventning om, at han har været savnet, fordi han ved at han er værdsat. "Har I savnet mig?"

Et vigtigt arbejde på dette område er lige for tiden at vi har disse børnerunder/samtaler, hvor vi åbner mere op for følelser, og hvor mange børn giver udtryk for sig selv, deres følelser og meninger.

En anden betydningsfuld ting er, at vi nu har sat struktur på mangfoldige opgaver og aktiviteter for børnene, som både inddrager dem som nyttige og vigtige for fællesskabet, og som giver dem kompetencer og selvværd.

Social udvikling

Det er et grundlæggende mål for os, at hvert barn får mulighed for at udvikle sit væsen i den sociale sammenhæng, som børnehaven er. Det er samtidig grundlæggende, at barnet i dette fællesskab lærer flest mulige af de sociale spilleregler at kende og at finde sig tilrette med dem – at barnet lærer at begå sig i verden, at være sammen med andre på en positiv måde. Hertil hører også, at barnet lærer at aflæse signaler fra andre, eksempelvis at knække legekoden. At barnet udvikler rummelighed og respekt for andres forskelligheder. At barnet udvikler sin medfødte empati og omsorg, samt respekt for andres og egne grænser. At barnet udvikler evne til at løse konflikter og samarbejde.

Vi vil gerne give børnene en viden om og erfaring med hvordan vi omgås hinanden på en positiv måde, hvordan vi håndterer konflikter, hvordan vi siger fra, og hvordan vi kommer hinanden i møde. Det lærer de meget gennem vores daglige måde at omgås på, gennem os voksne som forbilleder.

Det lykkes når vi ser, at børnene stopper op, hvis nogen er kede af det, falder eller kommer til skade, fx når de tumler med hinanden. At de reagerer ved konflikter og henter hjælp hvis de ikke kan klare tingene selv. At de forsøger at løse konflikter verbalt frem for ved at slå/skubbe. At de siger: Stop, det kan jeg ikke lide. Lad vær når jeg siger det! At de værger for sig og siger Stop! ved oplevelse af overgreb. Vi voksne ved dog, at vi aldrig må stoppe med at være der og guide og vise, hvordan man omgås. Meget adfærd hos små børn er impulsstyret eller styret af dem de lige nu er sammen med. Vi forventer ikke, at nu har de lært det, i hvert fald ikke indefra endnu - det kommer ofte først senere. Derfor er det et evigt tilbagevendende arbejds punkt.

Vi oplever at børnene i gruppen generelt er gode til at reagere på hinanden, både mht. at hjælpe hinanden og mht. at sige fra, og at de også henter hjælp hos de voksne om nødvendigt. Ikke mindst er de gode til at lege med hinanden på kryds og tværs af alder og køn og være en "gruppe". At rumme hinanden, og tage hensyn til andres behov kræver meget af de små børn. Men med nærvær, hjælp, guidning, tid og tålmodighed modner deres sociale kompetencer.

Vi havde fx ved Skt. Michaels-festen en dragejagt, hvor alle riddere skulle hjælpe hinanden gennem forskellige fysiske udfordringer, som krævede mod, hjælpsomhed og samarbejde. Nogle udfordringer var meget svære for visse børn, men ingen gik videre før alle var hjulpet igennem.

Vi øver ved spisningen at kunne fortælle på skift, mens andre er stille og lytter.

Ved konflikter er vi voksne meget nærværende og forsøger altid at høre alle parter og finde kreative løsninger sammen med børnene.

Vi opholder os udenfor i haven eller naturen så godt som altid, hvilket i sig selv giver anledning til færre konflikter.

Vi har børnene tæt på os hele tiden, hvor de leger og hvor vi har vore aktiviteter. Vi opfanger på den måde let konflikter og løser dem med børnene

på stedet. Vi kan også hurtigt træde til, hvis børn fx har brug for hjælp til at komme ind i en leg.

Vi kan ved behov forvandle børnemiljøet, så det inspirerer til en samlende fantasileg i gruppen. Vi har mange aktiviteter i børnemiljøet, som ryster børnene godt sammen, fx bålaktiviteter, fangelege, gemmeleg, ture, daglig sangleg og eventyrfortælling, fællesspisning.

Sidst under sociale kompetencer og lige før sprog vil vi beskrive sanglegen, fordi den især støtter netop disse to læreplanstemaer:

Hver dag kl. 9 samles vi alle i kreds udenfor under et stort æbletræ for at holde sangleg. Her er det meget vigtigt at børnene er afleveret senest kl. 9, fordi vi oplever, at det er bedst at begynde dagen i fællesskab. Vi starter med at synge en lille sang, hvor vi tager en runde og hilser på hvert enkelt barn og voksen i kredsen. Vi tæller børnene og husker også at hilse på dem, der ikke er i børnehaven den dag. Sanglegen bygges op omkring et tema, der oftest relaterer til årstiden. Den indeholder sange, små historier og fingerlege.

I sanglegen udvikles mange sider af barnet, men det er især de sociale færdigheder, som på denne måde bliver leget ind. At holde hånd med hinanden for at skabe en rundkreds er en af øvelserne. Mange sange indbyder til, at man kan "være noget eller spille en rolle" inde i midten: Man træder frem, er måske udklæddt og skal gøre noget, og efter sangen skal man blive en del af kredsen igen, hvilket er en anden øvelse. I fingerlegene udvikles fingermotorikken sammen med sprog og dets rytme. Både gennem sangene og fingerlegene udvikles og stimuleres barnets sprog og sans for det musikalske og rytmiske, og der øves koncentration og opmærksomhed. Børnene tilegner sig en stor sangskat, som de kan bruge hele livet. Sang er desuden med til at skabe oplevelsen af fællesskab og en god og glad stemning opstår. Vi stemmer os sammen til dagen, til vejret, til årstiden, til hinanden. I samlingen er der også ind imellem mulighed for at meddele sig til hele gruppen. Enten er der et barn eller en voksen, som har haft en oplevelse som skal deles, ofte inspireret af en sang eller en fingerleg.

Kommunikation og sprog

Vi arbejder på, at barnet får et solidt nuanceret sprogligt fundament, verbalt og nonverbalt, hvor det kan udtrykke hvem det er, dets følelser og behov.

At barnet som seksårig kan udtrykke sig klart på forståeligt dansk, og at det har et tilfredsstillende ordforråd og god artikulation ved skolestart.

At barnet opnår en vis sproglig elasticitet og tolerance, dvs. behersker dialog, aflæser andres signaler, lytter, ikke afbryder, venter på tur og forstår og anerkender andres udtryksformer.

At barnet udvikler en nysgerrighed for og en glæde ved sproget og dets muligheder gennem kendskab til rim og remser.

At børnene har os som sproglige forbilleder, derfor er vi bevidste om eget sprogbrug.

At børnene gerne fortæller, spiller eventyr og leger fantasi-lege med hinanden, at de synger og udtrykker sig kropsligt, at de kan lytte til hinanden og aflæse hinanden, indgå i dialog med andre.

Det er alt sammen noget vi arbejder med dagligt, fx at børnene fortæller ved de forskellige samlinger. Nogle har sværere ved at lytte og lade være med at afbryde, nogle har sværere ved at tage ordet, osv. men vi øver os og bliver bedre. Vi har sproget med i alt vi gør, og har meget gode erfaringer med brug af sangleg, rim og remser, fingerlege og eventyrfortælling.

Alle børn deltager i indøvningen af krybbespil og har lært og sunget rigtig mange replikker og sange. Her har der været vægt på at indgå i et fællesskab, hvor man hele tiden støtter og bærer hinanden ved at synge med, hvor man nogle gange er i centrum, andre gange er det andre, afhængig hvilken rolle man har. Vi har fremført krybbespillet for forældre og søskende ved juleafslutningen.

Børnene viser interesse for at læse bøger, og vi har som nævnt indrettet et læsehjørne i Eventyrhuset.

De er meget glade for at synge og kommer altid springende når sanglegen starter. Forældre fortæller at børnene hjemme synger og kan mange sange. Ligesom de er glade for at fortælle eventyr hjemme, nogle de har hørt i børnehaven og nogle de digter selv, tit animeret med deres eget legetøj.

Børnene er dygtige til at formulere deres behov og de fortæller gerne om egne oplevelser. De har lært, eller er ved at lære at kunne lytte til andre og holde sig selv tilbage, og vente til det er deres tur til at fortælle.

Eventyret fortælles uden bog eller manuskript af en voksen i en til to uger i træk, alt afhængig af længden og indholdet. Den første uge fortælles eventyret ofte som bordspil med små dukker, og sidst på ugen hjælper et eller to børn med at fortælle og styre dukker. Den anden uge spiller børnene eventuelt rollerne selv, hvis eventyret egner sig til det, eller vi ledsager fortællingen med primitive instrumenter, som børnene på skift spiller på. Eventyrene er oftest remseeventyr eller et af de gamle folkeeventyr og for det meste relateret til årstiden. De mindre børn elsker især remse-eventyrene, hvor elementer i historien bliver gentaget mange gange. De gamle folkeeventyr er smukke og indeholder stor livsvisdom, som børnene kan tage til sig. Disse eventyr inspirerer de store børn til at danne sig deres helt egne indre billeder. Her udvikler børnene også evnen til at kunne lytte og koncentrere sig.

Krop, sanser og bevægelse

Vi arbejder på at barnet møder betingelser, som støtter dets fysiske sundhed og styrker immunsystemet (f.eks. økologisk/biodynamisk mad, frisk luft, inviterende og udfordrende fysiske omgivelser).

At barnet oplever musik, sang og rytme i sin hverdag.

At alle barnets sanser bliver stimuleret og plejet.

At barnet får mulighed for at hjælpe sig selv.

Vi ønsker at dyrke og om nødvendigt fremelske børnenes glæde ved og mod til at bevæge sig både fin- og grovmotorisk via oplevelser i naturen og via sang og musik. Og at stimulere og pleje deres sanseindtryk og fysiske sundhed ved naturlige omgivelser og rytme i hverdagen.

Vi ønsker at mærke børnenes glæde ved og mod til at bevæge sig alsidigt og mangeartet, at bevæge sig motorisk til det optimale og udfordre sig selv i eget tempo, f.eks. når de i naturen løber, balancerer på træstammer, ruller og rutscher på skrænter - at se deres kropsopfattelse og -fornemmelse blive styrket. Når den styrkes, styrkes også muligheden for at lære samt det psykiske og sjæleligt/åndelige velbefindende. Og glæde giver gode hormoner i kroppen.

Vi vil gerne opmuntre børnene til at hjælpe sig selv så meget som muligt med f.eks. påklædning og når de klatrer i havens træer. Vi ønsker at bevægelserne i sanglegen er legende og rytmiske, og at fingerlegene styrker finmotorikken, ligesom forskelligt håndarbejde, brug af hammer, sav, dolk og saks samt tegning, maling, modellering og bagning.

Vi ønsker også at pleje sanserne bl.a. gennem farve- og materialevalg, materialernes ægthed, dejlige dufte, smukke harmoniske lyde for øret, sunde og naturligt fremstillede levnedsmidler, ved ophold i naturen og gennem leg og oplevelse af elementerne: jord, vand, ild og luft.

Vi er meget i haven og naturen og har sanglege hver dag med megen bevægelse. Dette er ikke mindst godt for de børn, der har særlig brug for at mærke deres krop, og dermed bliver bedre til at mærke sig selv. Vi ser i sangleg børnene bruge hele kroppen, når de følger bevægelserne til det vi synger. De pudser vinduer som vinduespudderen med stor iver, de svinger glade armene som en vindmølle osv., og får på den måde rørt hele kroppen.

F.eks. da vi fejrede Skt. Michaels fest og alle var klædt ud som riddere, så vi hvordan alle børn levede sig ind i rollen som modige riddere, der skulle bekæmpe dragen ved at klare en udfordrende forhindringsbane.

Vi har f.eks. set, hvordan børnene har udfordret sig selv fysisk, når de gerne ville bestige en stejl skrænt og bagefter glide på numsen ned. Det har givet dem stor glæde og stolthed, når de har erfaret, at de godt kunne.

Kultur, æstetik og fællesskab

Vi arbejder på, at barnet får en kultiveret omgangsform, en vis pli: at de hilser, takker, beder om ting, holder rimelig bordskik og omgås andre på en venlig og

respektfuld måde. Det sker ved at vi voksne omgås kultiveret; giver hånd når vi hilser, viser taknemmelighed, etc., at vi har bordskik. Det er sådan vi gør her, så det er ikke noget som påtvinges, men noget børnene oplever og efterhånden tager til sig. Vi oplever, at børnene i det store hele har en kultiveret og tillidsfuld omgangsform, hvilket bemærkes af praktikanter og andre som kommer på besøg. Men det er et stadigt arbejds punkt, og der skal luges jævnlige ud for at uvaner og ukvemsord ikke sniger sig for meget ind.

Vi vil også, at barnet får en implicit viden om årets gang og traditioner forbundet hermed gennem æstetiske oplevelser/stemninger, og at de viser fortrolighed med årets og ugens gang og efterhånden genkender og imødeser rytmer, traditioner, etc.,

Det sker gennem den daglige sangleg og eventyrfortælling som i tema oftest afspejler årsrytmen, og gennem årstidsfester fx høstfesten, som starter med at vi tager på landet med familierne og høster med Bondemand Henrik. Derefter tærsker vi, kværner mel, bager brød af melet, kærner smør, laver eventyr med grøntsagsdyr og holder høstfest.

Vi hører, at denne fortrolighed kommer, når børn udbryder: Jubii, nu er det snart høstfest! Skal vi ikke snart lave Michaels sværd?, Åh hvor jeg bare glæder mig til Lucia. Se ud, Kong Vinter er kommet! I det hele taget forventningsglæde over det som skal komme og genkendelsesglæde.

Det er også vigtigt for os at børnene bliver fortrolige med at udtrykke sig selv på et væld af skabende måder. Vi har indført, at alle laver en morgentegning, og tegner også tirsdag (og når børnene har lyst individuelt) og vi har holdt forældremøde om tegning, som har sat meget skub i børnenes tegning. Alle modellerer om mandagen, snitter om tirsdagen, eller når der ellers er mulighed for det, maler om torsdagen og bager om fredagen. Børnene synger også spontant et væld af sange, de fortæller og spiller eventyr, som de selv skaber med små dukker, dyr og silketørklæder, og de synes det er sjovt at tegne, male, modellere, spille teater, og lege fantasileg, som jo også er at skabe. Enkelte børn skal have et lille skub til at tegne, og her hjælper forældrene også. Det er helt vidunderligt at se, når barnet pludselig oplever at kunne udtrykke sig med noget, som det før ikke havde selvtillid med.

Natur, udeliv og science

Vi ønsker at give børnene glæde ved og mulighed for at være i naturen på alle årstider, og udvikle viden om og respekt for natur og miljø.

At barnet har mulighed for at opleve naturen som kilde til dybe sanseoplevelser og som et rum med inspiration til leg og fantasi og som et rum til harmoni og ro.

Vi ønsker at se børnene bruge naturens elementer i deres leg f.eks. når de graver i jorden og sandet, bygger slotte og veje, graver damme og kanaler, som fyldes med vand, laver sandkager og heksesuppe. Når vi fyrer op i

brændeovnen eller laver mad på bålet kan børnene mærke varmen fra ilden, og når vi flyver med sommerfugle, vimpler eller drager, kan de mærke vindens kraft.

Vi vil gerne bruge alle vore sanser, når vi er i naturen: vi lægger mærke til dyre- og plantelivet - finder spor efter dyrene, smager på de nyudsprungne bølgeblade, ser på sjove rødder og grene, ser de smukke mønstre iskrystaller danner på bladene osv. Det skærper børnenes opmærksomhed og giver en god tilstedeværelse samtidig med at mange spørgsmål om naturen opstår, og vi forsøger at svare så godt vi kan, eller endnu bedre at høre hvad børnene mon har for svar. Vi spiller også musik på grene og træstammer, laver pilefløjter og andre primitive instrumenter af ting, vi finder i naturen.

Vi ønsker også at se børnene tage sig godt af vore katte, høns og kaniner, være med til at fodre dem, samle æg, muge ud i kanningården og indrette den med hø.

Vi vil gerne give børnene en naturlig respekt for miljøet, mærke deres engagement, når der ligger noget affald i naturen, og de synes vi skal bringe det hjem, hvor vi dagligt sorterer affaldet. Og det er børnene på skift med til.

Naturens årstider bliver også mere nærværende for børnene, når vi synger sange og holder fest for årstiden.

Vi er hver onsdag på tur i skoven eller ved søen, og naturen har en positiv indflydelse på vores mange sensitive børn og inviterer til mange fantasifulde lege. Også leg i haven med vand og sand/jord samt pasning af dyr er et godt miljø for dem.

- **Dokumentation og eksempler:**

For at dokumentere vores praksis og for at vise, hvordan vi arbejder med det pædagogiske grundlag og læreplanstemaerne, er der her nogle eksempler på vores arbejde.

Tærskning før høstfesten

Vi er i gang med at kværne mel af det korn, som vi lige har tærsket.

Bagning både om fredagen og før høstfesten.

Billedet under viser resultatet af smørkærningen: en stor guldklump af smør hældes i sien. Og af kærnemælken i glasset laver vi knapost.

Dejligt høstbrød bagt af det mel, som vi har kværnet selv af korn vi har tærsket af neg, som vi har høstet på bondegården.

Under ses billeder af de sjove og skønne grøntsags-figurer, som skal indgå i årets høsteventyr, og som børnene selv har været med til at finde på og lave.

Derefter kommer billeder fra børnehavens hverdag: Leg i sandkassen.

Og bordene skal skrubbes med sæbe og vand før vi kan bage.

Herunder kommer billeder af dejlige ture på eventyr i naturen

Maledag i børnehaven

Nedenunder ses:

Vores hejseværk

Leg med is

Hellig Tre Konger spil

og dykning af Hellig Tre Kongerlys

Smuk kagebagning i sandkassen

